

ד. עשיית שותפות עם עובד כוכבים, בבהמה או בשאר נכסים; אבוא דשמואל אסר, שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם עבודת-כוכבים שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך.

א. אעפ"י שמכמה ברייתות נראה שמותר להשתתף עמהם, דלא כאבוא דשמואל – הלכה כאבוא דשמואל (עפ"י רא"ש. וכן פסקו בה"ג (הל' בכורות) ורמב"ם (שותפין ה,י). וכן נפסק בשלחן ערוך או"ח קנו). ורבנו תם הביא ראיה מהגמרא במגילה להתיר מן הדין (מובא בתוס'). ועל כל פנים בזמן הזה שהם נשבעים בקדשים שלהם ואין תופסים בהם אלהות – מותר, שאעפ"י שמזכירים שם שמים ודבר אחר, לא מצינו שנאסרנו בגרם שיתוף לנכרים (וכן הובא ברמ"א שם). וכן התיר רבנו תם לקבל מהם שבועה מטעם נוסף – שהרי הוא כמציל מידם. ורבנו שמואל אסר. [וכתב הרא"ש (בתשובה יח,יא): 'מיהו ירא שמים, כשיראה שהגוי גמר בדעתו לישבע – מה תועלת להשביעו'].

ב. איסור עשיית שותפות – מדרבנן הוא, שעיקר הכתוב בא לנודר או מקיים בשם אלהים אחרים (עפ"י ר"ן סנהדרין סג).

ג. קבלה מן הנכרי לחלק בשבח או בוולדות, אינה בכלל איסור זה, ואף בנתינה לו בקבלה יתכן ומותר (ערא"ש). לא אסרו אלא בשותפות שקרוב הדבר לידי שבועה, ולא בשאר משא ומתן [אם לא ביום אידם] (תוס', רא"ש; או"ח קנו).

דף ג

ג. א. מהו שיעור השותפות המנימלי של הנכרי לפטור מן הבכורה, באם ובעובר?

ב. האם נפלים קדושים בקדושת בכור?

ג. בכור הנדמה באבר מאבריו לבהמה אחרת – האם שינוי זה מהווה 'מום' לשחטו מחוץ למקדש? ומה דין הבכור כששתי עיניו אינן זהות בגדלן או ששתיהן גדולות או קטנות מן הרגיל?

ד. האם מותר לכתחילה למכור לנכרי חלק מן העובר או מן האם, לפטור מן הבכורה? האם מותר להטיל מום בעובר קודם שיצא לאויר העולם?

א. רב הונא אמר: אפילו אזנו בלבד קנויה לנכרי – פוטר מן הבכורה. וכן אמר רבי יוחנן: כל דבר שבלעדיו הבהמה בעלת מום קל – פוטר.

אבל לא בפחות מכן (רמב"ם; יו"ד שכ). וברש"י מבואר שאפילו אין כל האזון שייכת לנכרי אלא שהוא שותף בה – פטור. וברמב"ם אין נראה כן (ע' בטור יו"ד שכ ובבדק הבית). ויש מפרשים כן אף בדעת הרמב"ם (ע' לחם משנה וט"ז. וע"ע חו"ב ה,א).

רבא ורב חסדא אמרו: דוקא שותפות בדבר שבלעדיו היא טרפה [למ"ד טרפה אינה חיה] או גבלה (כגון שהקנה או הוושט שייכים לנכרי – וזה כמ"ד טרפה חיה). וכן דעת רב נחמן. אין חילוק בכל זה בין שותפות בעובר או באם (כן אמר רב פפא לתלמידים).

א. הלכה כדעה ראשונה, וכן נקטו סתמי הסוגיות (עפ"י רמב"ם ורמב"ן תוס' ורא"ש כאן. וכ"כ הריטב"א בתשובה קכ. וכן נפסק בטוש"ע שכ,ד).

ואולם התוס' בע"ז (עא. ד"ה רב אשי) כתבו להחמיר להקנות דבר שעושה אותה טרפה (וכן צדדו כאן, וכ"כ בהגהות מרדכי ביבמות. וכתב הש"ך (שכ סק"ג) שכן יש להחמיר לכתחילה. וכן הביא מאגודה. [ערי"ף ורש"י ב"מ מג שהלכה כרבא כנגד שמואל ורבי יוחנן, שמאביי ורבא הלכה כבתראי, וכיו"ב כתב הרא"ש פ"ד דב"מ סי' ו. ואולם הרי"ד בפסקיו גרס כאן 'רבה'. אך התוס' גרסו 'רבא' ואעפ"י כן פסקו כרבי יוחנן ורב הונא. וצ"ע].

ב. היה הנכרי שותף בחלק אחד מאלף באם או בעובר – פטור מהבכורה (רמב"ם; טשו"ע שכ, ג. ומשמע שם בש"ך שזה אליבא דכו"ע, משום שיכול להיות שחלקו הוא הלב או המוח, מקום שכל חיות הבהמה תלויה בו, נמצא שיש לו חלק בחיותו).

ג. הוא הדין לפטור חמור, הגם שאין שייך בו מום לפוסלו (עפ"י רמב"ם בכורים יב, טו; חזו"א טז, ב ועוד).

ד. שותפות עם הקדש גם היא ממועטת מכל בכור בישראל לפטור מן הבכורה כשותפות עם גוי (עפ"י משנה להלן יד. וחולין קל. ורש"י; מנחת חינוך יח, לב; חזו"א יח, יח).

ב. הנפלים, אע"פ שאין בהם חיות, וכגון וולד שאינו גמור (כבחולין עז) – קדושים בקדושת בכור, וכדין בכור בעל מום (פטור שגר בהמה – שגר בבהמה).

א. לדברי הרמב"ם (בכורות ד, ג), דוקא נפלים שהעגילו ראשם כפיקה (= כדור קטן שבראש הקנה שטוים בו חוטי הערב) ויש חולקים וסוברים שאין צריך לא ראש ולא עיגול (הל' בכורות לרמב"ן פ"ג. וכן פירש הלח"מ בדעת רש"י וצדד שמא גם כוננת הראב"ד כן).

ב. הטריפה קדושה בבכורה כדין הנפל (חזו"א תמורה לב, י עפ"י סוגיתנו).

ג. בכור הדומה באחד מאבריו לבהמה אחרת, כגון פיו דומה לשל חזיר או גדי שעינו גדולה כשל עגל, אעפ"י שהעגל יש בו תורת בכורה – הרי זה מום קבוע לשחוט עליו (רבי יוחנן. שאין לך מום גדול מהשינוי. רמב"ם איסור"מ ג, ה. וע"ש כס"מ ומל"מ ומנ"ח ש, ב שנחלקו האם כשנדמה לגמרי למין אחר, בגדר 'בעל מום' הוא אם לאו).

א. כן הדין בשאר קדושים, הריהם פסולים להקרבה במקצת סימנים משום 'בעל מום' (כמוש"כ רש"י יב. ד"ה קמ"ל).

ב. היו דעות שפיו דומה לשל חזיר – אין שוחטים (ע' להלן מ).

ואולם אם שתי עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז – אין זה שינוי גדול הפוסל בבהמה, שנראה כבריאות יתר או כחישות יתר. רק שינוי בעין אחת שהיא כשל עגל או כשל אווז (אבל לא פחות מכך) פוסלת כאמור.

[באדם, אפילו שתי עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז – פסול לעבודה (איש איש מזרע אהרן – איש השוה בזרעו של אהרן). אבל פחותות משל עגל או גדולות משל אווז – כשר.

ואולם עין אחת גדולה, אפילו קטנה משל עגל, או עין אחת קטנה אפילו היא גדולה משל אווז – כתבו התוס' (מד.) שפסול באדם].

ע"ע להלן לט-מ.

ד. סיפרו בגמרא על רב מרי בר רחל שהיה מקנה בבהמותיו אוזן לנכרי [ואעפ"י כ נהג בו כאילו היה בכור ונתנו לכהן] כדי שלא ייכשלו בהם בני אדם, בהנאה או בגיזה ועבודה. ונענש בכך שכלו בהמותיו. ובארו, לפי שלא היה לו להפקיע קדושת בכורה מכל וכל [והיה יכול להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ואז היה נשאר בכור ליתנו לכהן לאכלו]. או מפני שאדם רואהו ויבא לעשות כן ללא קנין המועיל.

אמר רב יהודה: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם [ודוקא בזמן שאין ראוי להקריבו קרבן, אבל לא בזמן הבית. תמורה כד: רמב"ם בכורות ב, יד].

א. כתבו הפוסקים שבזמן הזה שאין אנו בקיאים בהטלת מום קודם שיצא ראשו, מותר להקנות

לנכרי חלק בעובר (עפ"י תוס' ורא"ש; יו"ד שכ, ו), ואף מצוה יש בדבר משום מניעת תקלה (סמ"ג עשה ריב; טשו"ע שם). ולפי תירוץ אחד של רבנו תם, אפילו בבקיאים מותר למכור חלק באם

- לנכרי. [ולפי דבריו נראה שגם כשאין בקיאים בהטלת מום, לכתחילה אין להפקיע ע"י מכירת העובר אלא ע"י מכירת האם. עפ"י מהר"ם מינץ לה, ע"ש].
- ופטר חמור, כיון שיש לו תקנה בפדיה או בעריפה – אין למכור חלק לנכרי (רא"ש ו"ש פ).
ב. נראה שהמוכר בהמה מעוברת, הואיל ואינו עושה כן משום הפקעה שהרי מוכר האם – אין איסור בדבר (עפ"י חזו"א טז, ת. ושם מדבר על מכירה ללוי, ונראה שה"ה לנכרי באופן שאין איסור מכירת בהמה לנכרים).
ג. עוד בפרטי דין הטלת מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם – להלן לה.

דף ד

- ד. א. כיצד נפדו בכורות ישראל במדבר, אדם ובהמה?
ב. לויים וכהנים, האם חייבים בבכור אדם ובבכור בהמה?
ג. האם שה אחד יכול לפדות כמה פטרי חמור?
ד. האם קדשו בכורות בארבעים שנה שהיו ישראל במדבר?
- א. בכורי אדם של ישראל במדבר נפטרו ע"י עשרים ושנים אלף זכרי שבט לוי מבן חדש ומעלה, שנכנסו תחתם לעבודה ולשירות. ו-273 בכורות ישראל העודפים, נפדו בחמשת חמשת סלעים ככתוב. 300 בכורי הלויים הפקיעו את עצמם מקדושת בכורה, מקל-וחומר. ולא פטרו את בכורות ישראל – דים שיפקיעו את עצמם (ה.).
- בכורי בהמה של ישראל נפדו ע"י בהמת הלויים; פטר חמור נפדה בשנה ובכור בהמה טהורה – בבהמות הטהורות של הלויים (כן נראה מפשט קושית רבא, כמבואר בתוס').
- א. יש חולקים וסוברים שבכור בהמה טהורה לא נפטר ע"י בהמת הלויים. (עפ"י רש"י בפירוש החומש, ומובא בשטמ"ק ועוד).
- ב. בהמת הלויים הפקיעה בכורות בהמה של הלויים עצמם (עפ"י תוס').
- ב. לויים וכהנים פטורים מן הבכורה, הן מבכור אדם הן מבכור בהמה טמאה. (בכור אדם נלמד בקל וחומר, שהרי אפילו את בכורי ישראל פטרו הלויים. ונאמר והיו לי הלויים – בהויתן יהו, מכאן שדין דורות כדין אותה שעה. ובכור בהמה טמאה, או מהקל-וחומר (אביי) או משום הקש לבכור אדם. רבא. וכן שנו בתוספתא בריש מסכתין).
- וכל בני לוי שוים בדבר, אפילו אותם שלא פטרו בכורי ישראל, כגון פחות מבן חדש ואהרן הכהן (הלויים – הוקשו כולם זה לזה). וכן לוייה פוטר את בנה, שתלה הכתוב בפטר רחם (כדברי רב אדא בר אבהו. וכן אמרו בשם רבא, וכן הלכה (ע' חולין קלב.). ואילו לדברי רב פפא (להלן מז.), לוייה שילדה מישראל – בנה חייב בבכורה, שהולכים אחר האב). וע"ע להלן מז.
- ואולם בבכור בהמה טהרה חייבים (שאינו בכלל ההקש. ואין קיים בו הק"ו. עתוס'. וע' ספרי זוטא במדבר יח, טו).
- א. בכור בהמה טמאה השייך לאשה לוייה – פטור מהבכורה, שהרי הוקש לבכור אדם (רשב"א ח"א שסו; רמ"א יו"ד שכא, יט. וכן שותפותה פוטרת – חזו"א טז, ח).
- יש מי שכתב שהוא הדין לבת ישראל הנשואה לכהן, פטורה מפטר חמור שלה מפני שדינה ככהנת לכמה דברים כגון אכילת תרומה [ואולם כשמת בעלה, אעפ"י שאוכלת בתרומה כשיש לה זרע מהכהן – ודאי חייבת בפטר חמור] (עפ"י מנחת חינוך כב, ח).